

Jerzy Adam Radomski, *Stanisław Puchalski (1867–1931)*, „Rocznik Przemyski” t. 44, z. 1, s. 231-233

Stanisław Puchalski

Stanisław Puchalski (1867–1931), generał dywizji Wojska Polskiego, ur. 5 stycznia 1867 r. w Wapowcach, pow. przemyski. Był synem Józefa i Aleksandry z Horochów. Początkowo kształcił się przez 4 lata w niższej wojskowej szkole realnej w Güns-Kösseg na Węgrzech. Kolejno ukończył wyższą wojskową szkołę realną w Hranicach (3 lata), potem w latach 1884–1887 studiował w Akademii Wojskowo-Technicznej w Wiedniu. Po ukończeniu mianowany podporucznikiem. Następnie przeszedł do linii jako młodszy oficer, potem adiutant batalionu w 10 pułku piechoty w Przemyślu (1887–1889). W 1890 został przyjęty do Szkoły Sztabu Generalnego, awansując na porucznika. Po jej ukończeniu w r. 1892 powrócił do macierzystego pułku, po czym w połowie 1893 otrzymał przydział do Sztabu Generalnego w Wiedniu najpierw do Oddziału Topograficznego, następnie do Biura Kolejowego (w 1896 awansowany na kapitana). W 1901 r. powrócił do linii i był kolejno: dowódcą kompanii 2 batalionu 4 pułku strzelców alpejskich; od 17 marca 1903 szefem sztabu 45 dywizji piechoty w Przemyślu (major), a od 1 maja 1905 szefem sztabu 2 dywizji piechoty w Jarosławiu. W 1907 r. awansowany na podpułkownika. 1 listopada 1908 objął dowództwo batalionu 20 pułku piechoty stacjonującego w Krakowie. W 1910 otrzymał awans na pułkownika. 21 stycznia 1914 został dowódcą 20 pułku piechoty, z którym wyruszył do walki w I wojnie światowej. W trakcie walk pod Kraśnikiem

odznaczył się i 14 września 1914 został dowódcą 24 Brygady Piechoty, a 1 listopada tegoż roku awansowany na generała (generał-major).

Jesienią 1915 został przerzucony na front w Karpaty, gdzie dowodził 12 dywizją piechoty.

Duże rozbieżności dotyczą samej daty objęcia stanowiska komendanta Legionów Polskich. Za datą 1 lutego 1916 optuje m.in. W. Jędrzejewicz, *Kronika życia Józefa Piłsudskiego...*, t. 1, s. 318; tenże, *Józef Piłsudski...*, Londyn 1996, s. 50; J. Piłsudski, *Korespondencja 1914–17...*, s. 128; *W 50-lecie Powstania Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie...*, s. 204. O dacie 4 lutego 1916 podaje M. Patelski, *Generał broni Tadeusz Jordan-Rozwadowski...*, s. 112; *Zarys dziejów wojskowości polskiej...*, s. 146 (autor M. Wrzosek); tenże, *Polski czyn zbrojny podczas I wojny światowej...*, s. 231; W. Kozłowski, *Artyleria Polskich Formacji Wojskowych...*, s. 147. Inną datę podał P. Kowalski, *Generał brygady Włodzimierz Ostoja-Zagórski...*, – „Dnia 6 lutego 1916 r. o godzinie 17 przyjechał do Legionowa gen. S. Puchalski i tego dnia objął swoje stanowisko...” (s. 73). Natomiast 7 lutego proponuje P. Stawecki, *Puchalski Stanisław*, PSB (1986), t. XXIX, z. 121, s. 317 i tegoż, *Słownik biograficzny generałów WP...*, s. 268.

Również z datą odwołania generała ze stanowiska są duże rozbieżności: 8 października 1916 podał P. Stawecki, PSB (s. 317); tenże, *Słownik biograficzny generałów* (s. 268); 18 października (*W 50-lecie Powstania Wyższej Szkoły Wojennej...*, s. 204); 9 listopada J. Piłsudski, *Korespondencja 1914–17...*, (s. 215); 13 listopada – *Zarys dziejów woj-*

skowości polskiej..., (s. 146); 14 listopada – W. Jędrzejewicz, *Kronika życia Józefa Piłsudskiego...*, s. 318; Z. Konieczny, *Walki polsko-ukraińskie w Przemyślu...*, s. 16. Czyli przyjąć należy datę 14 listopada 1916 r. jako dzień odwołania ze stanowiska Komendanta Legionów Polskich.

W dniu 1 lutego 1917 r. Puchalski powrócił na stanowisko dowódcy 12 dywizji piechoty i w czerwcu tegoż roku z dywizją skierowany został na front włoski i walczył nad rzeką Piawą. 1 października został awansowany na generała-porucznika. W sierpniu 1918 zachorował i został zwolniony ze stanowiska dowódcy dywizji.

29 października 1918 przybył do Przemyśla i zgodnie z rozkazem Naczelnej Komendy Austriackiej (AOK) miał objąć z dniem 1 listopada dowództwo nad przemyskim Okręgiem Korpusu. Tegoż dnia wieczorem Puchalski otrzymał telegramem od szefa Sztabu Generalnego gen. T. Rozwadowskiego nominację na komendanta oddziałów znajdujących się w Galicji i na Śląsku Cieszyńskim. Otrzymawszy tę nominację Puchalski przesłał swoją dymisję jako austriacki komendant miasta Przemyśla na ręce austriackiego ministra wojny. Jednocześnie 1 listopada przybyła do Przemyśla z Warszawy delegacja Polskiej Komisji Likwidacyjnej, która wspólnie z gen. Puchalskim podjęła rozmowy z miejscowymi politykami ukraińskimi.

W wyniku tych rozmów powołano wspólną polsko-ukraińską „Komisję Rządzącą”. Ostatecznie do porozumienia nie doszło. W nocy z 3 na 4 listopada Ukraińcy zajęli prawobrzeżną część miasta i wzięli

do niewoli gen. Puchalskiego. Natomiast oddziały polskie wycofały się na „Zasanie”.

W wyniku nacisków strony ukraińskiej gen. Puchalski wydał rozkaz do oddziałów polskich nakazujących im opuszczenie miasta i powiatu przemyskiego oraz oddanie ich narodowej Radzie Ukraińskiej, równocześnie zakazując podejmowania walk. Gen. Puchalski tłumaczył to tym, że zbyt słabe siły strony polskiej będą mało skuteczne i narazi ludność cywilną polską na prześladowania.

Polskie oddziały na Zasaniu nie zastosowały się do zakazu Puchalskiego. Doszło do krótkiej wymiany ognia, 4 listopada wieczorem podpisano rozejm. Ukraińcy zwolnili jeńców, w tym gen. Puchalskiego.

6 listopada gen. Puchalski wniósł prośbę do gen. Rozwadowskiego o zwolnienie ze stanowiska i postawienie do dyspozycji władz wojskowych. Specjalna komisja generalska uznała, iż gen. Puchalski wykazał niezdecydowanie, brak ducha walki, energii i inicjatywy. Ostatecznie orzekła, że nie nadaje się na stanowiska frontowe i został odesłany do dyspozycji Naczelnego Dowództwa.

26 marca 1919 Puchalski został mianowany kierownikiem kursu adiutantów sztabowych, jednocześnie od 18 kwietnia Członkiem Komisji Weryfikacyjnej.

15 czerwca 1919 został pierwszym Komendantem Szkoły Sztabu Generalnego. Od 17 listopada tegoż roku kierował Dywizyjnym Centrum Wyszkożenia w Lidzie. W okresie od 29 lutego do listopada 1920 był szefem Departamentu I Broni Głównych i Wojsk Taborowych MSW. Dnia 10 marca został mianowa-

ny członkiem Rady Wojskowej. Zwolniony z wojska na własną prośbę, z chwilą objęcia stanowiska członka dyrekcji Spółki Akcyjnej „Nitrat”. Zweryfikowany w stopniu generała dywizji w stanie spoczynku ze starszeństwem z 1 czerwca 1919 r. 23 listopada 1921 r. przeszedł w stan spoczynku.

Zmarł 16 stycznia 1931 r. w Warszawie i pochowany na Powązkach. Był odznaczony m.in. austriackim Orderem Żelaznej Korony II kl., Orderem Leopolda III kl., Wojskowym Krzyżem Zasługi III kl., dwukrotnie niemieckim Krzyżem Żelaznym I i II kl.

Puchalski był żonaty z Luigina Hachsman v. Hochsam, miał córkę Edytę (ur. 1904).